

Muziek waar
het hart van
gaat zingen

KOMMT, IHR TÖCHTER, HELFT MIR KLAGEN

1

Openingskoor van de *Matthäus Passion*, BWV 244
Bach, Johann Sebastian (1685 – 1750)

De Nederlandse Bachvereniging
Jongenskoor van de Sacramentskerk Breda
The Amsterdam Baroque Orchestra
Ton Koopman

<i>Kommt, ihr Töchter, helft mir klagen!</i>	<i>Kom dochters, help mij klagen!</i>
<i>Sehet! Wen? Den Bräutigam,</i>	<i>Zie! Wie? De bruidegom,</i>
<i>Seht ihn! Wie? Als wie ein Lamm!</i>	<i>zie hem! Hoe? Zoals een lam!</i>
<i>Sehet! Was? Seht die Geduld!</i>	<i>Zie! Wat? Zie zijn geduld!</i>
<i>Seht! Wohin? Auf unsre Schuld!</i>	<i>Zie! Waarheen? Op onze schuld!</i>
<i>Sehet ihn aus Lieb und Huld</i>	<i>Zie hoe hij uit liefde en gratie</i>
<i>Holz zum Kreuze selber tragen!</i>	<i>het kruishout zelf draagt!</i>

<i>O Lamm Gottes unschuldig</i>	<i>Onschuldig lam Gods</i>
<i>am Stamm des Kreuzes geschlach-</i>	<i>aan het kruishout geslacht,</i>
<i>tet,</i>	<i>altijd geduldig bevonden,</i>
<i>allzeit gefunden geduldig,</i>	<i>hoewel u veracht was.</i>
<i>wiewohl du warest verachtet.</i>	<i>U hebt alle zonden gedragen,</i>
<i>All Sünd hast du getragen,</i>	<i>anders zouden wij wanhopen.</i>
<i>Sonst müssten wir verzagen.</i>	<i>Erbarm u over ons, o Jezus!</i>
<i>Erbarm dich unser, o Jesu!</i>	

April 1956, 19.00 uur. In de Grote of Sint Michaelskerk in Zwolle zet het orkest die klimmende melodie in met zijn bijzondere klankkleur. Nog drie minuten en dan zet het jongenskoor in met de woorden *O Lam Gottes unschuldig*. Op een naast de preekstoel gebouwd podium staan wij zo'n anderhalve meter boven de kerkvloer, de ogen strak gericht op de dirigent Clemens Holthaus.

Het is de eerste keer dat ik, twaalf jaar oud, de *Matthäus Passion* van Johann Sebastian Bach hoor, ja zelfs meezing.

Enkele maanden daarvoor had Luuk de Kruijter, met wie ik in de zesde klas van de lagere school zat, gevraagd of ik meeding naar het jongenskoor. Er waren meer jongens die ik kende: Dirk Altena, Bert Kalf en ja, Ton Koopman!

Het kan niet anders of ik moet mijn verzameling vocale werken, *muziek waarvan het hart gaat zingen*, wel beginnen met dat mogelijk grootste werk uit de vocale klassieke muziek: de *Matthäus Passion* van Johann Sebastian Bach. Wellicht kun je je iets voorstellen bij de overweldigende indruk die de muziek en de hele entourage op mij heeft gemaakt, die eerste keer dat ik de *Matthäus Passion* hoorde, meezong en meebeleefde.

We gaven twee uitvoeringen op twee achtereenvolgende dagen. De eerste

uitvoering heette de Generale Repetitie en daarbij lagen de entreprijzen wat lager dan bij de 'echte' uitvoering. Die naam Generale Repetitie dekte overigens helemaal niet de lading, want het was een gewone uitvoering. De dirigent onderbrak de uitvoering helemaal niet als er mogelijk iets even minder goed ging. Voor ons jongens was er overigens wel een groot verschil. Bij de echte uitvoering mochten we na de pauze blijven, bij de Generale Repetitie niet.

Ik herinner me goed hoe we om vijf uur 's middags nog een repetitie hadden, compleet met koor en orkest. Zo tegen kwart voor zes was die afgelopen, kregen we wat te eten en te drinken en dan waren we nog even vrij. We liepen meerdere rondjes om de kerk en zagen vol verbazing de steeds aangroeiende, lange rij mensen die zich al voor de hoofdingang had verzameld. We liepen opzichtig, want ja, die mensen moesten toch wel zien, dat wij van dat jongenskoor waren!

Wat heb ik daar toen al beroemde of later beroemd geworden solisten gehoord en gezien: de mooie, lange, in het zwart geklede alt Aafje Heynis, de kleine bas Herman Schey die elke keer als hij was uitgezongen verwachtingsvol naar de dirigent keek om een goedkeurend knikje te krijgen, de bas David Hollestelle, de hoogblonde en in mijn ogen knappe, nog heel jonge tenor Arjan Blanken.

Drie keer mocht ik zo in de *Matthäus Passion* meezingen. Het tweede jaar kregen we – de hiervoor genoemde jongens, aangevuld met mijn jongere broer Anne die dat jaar voor het eerst meezong – een bijzondere positie. Het probleem van het zingen van de jongenskoorpartij is namelijk, dat die feitelijk ongegeleid wordt gezongen. Het orkest en het dubbelkoor zijn al klagend druk met zichzelf bezig en je moet als jongenskoor daarbij volledig zelfstandig de cantus firmus partij zingen. Dat brengt het risico met zich mee dat je qua toonhoogte wat gaat zakken. Welnu, wij kregen de opdracht om 'omhoog te zingen.' Clemens Holthaus nam ons dan na de repetitie even apart en we leerden bewust luisteren naar ons eigen zingen en als het ware 'aan de bovenkant van de melodie' te zingen. Daarmee namen we de andere jongens op sleeptouw. Wij stonden bij de uitvoering achteraan en wat hoger zodat we de anderen 'overzongen' en zo hielden we als jongenskoor de goede toonhoogte vast.

Met de komst van de kikker in de keel hield de deelname aan de *Matthäus Passion* op.

Maar ook nu nog – vijfenvijftig jaar later – weet ik op de tel nauwkeurig elke inzet van het jongenskoor. Ook nu nog voel ik de spanning van toen en zing ik in stilte mee als ik naar het openingskoor luister, trefzeker bij de eerste en alle daarop volgende inzetten: *O Lamm Gottes unschuldig*.